

wond werd met een dubbele tampon bedekt en op de gebruikelijke wijze verder verbonden.

De beschrijving is wel zeer summier; zij vermeldt bijvoorbeeld niet, in welke aggregaatstoestand het kininesulfaat in de bloedbaan werd gebracht. Kininesulfaat is oplosbaar in ongeveer 5 à 600 delen water, zodat voor de oplossing van 1 grein (65 mg) ongeveer 40 cm³ water nodig zijn, een hoeveelheid welke een ganzepen bij lange na niet kan bevatten. Blijkbaar is het zout dus als poeder in substantie in de vena geschoven!

Merkwaardig is zeker, dat de zieke van deze behandeling als enig nadelig gevolg een kortdurende shock ondervond (kleine luchtembolus?), waarvan hij spoedig herstelde.

De patiënt, die aan malaria quartana leed, kreeg geen aanvallen meer.

Het aanvankelijke succes moedigde ADAMI aan tot een tweede proef bij een lijder aan hardnekkige malaria tertiana; ook deze herstelde, waarna ADAMI besloot, zijn ervaring wereldkundig te maken. Pas 22 jaren later (1853) zou PRAVAZ voor den dag komen met zijn injectiespuit, die tientallen jaren lang (nog in mijn studententijd) naar hem genoemd is gebleven.

Het is natuurlijk niet onmogelijk, dat lijders aan goedaardige vormen van malaria (zoals tertiana en quartana zijn), die door vele aanvallen der ziekte een verhoogd weerstandsvermogen hebben gekregen, met een zo kleine dosis als 65 mg kinine van hun infectie genezen. Hoe dit zij, men moet bewondering hebben voor de moed en de originaliteit van ADAMI.

Blaricum 1949

CH. W. F. WINCKEL

INGEZONDEN

A CENT DIABLES LA VEROLLE

Aangaande het bovengenoemde artikeltje van F. GREWEL (dit *Tijdschrift*, 27 Augustus, blz. 3006, 1949) zou ik gaarne de volgende opmerkingen willen maken:

Het betreft hier een ziektebeeld, dat reeds langer dan een eeuw vele pennen in beweging heeft gebracht, nl. de „grote pokken der Middeleeuwen”, met de talrijke synoniemen o.a. Morbus Gallicus of Mal francese (Italië), mala franzosa (Duitsland), la Grosse Vérole of ook la Vérole (Frankrijk).

Wijlen dr W. F. R. ESSED ontwikkelde in zijn proefschrift 1) de theorie, dat deze ziekte, zich die na 1493 plotseling als een heftige epidemie in Europa voordeed, niet lues, zoals veler mening was en nog is, doch framboesia tropica is geweest, door de matrozen van COLUMBUS bij de eerste reis naar Amerika in de Oude Wereld geïmporteerd.

De verschijnselen van de *grote pokken*, de typische huidafwijkingen, de kwelende nachtelijke been- en gewrichtspijnen, de aantasting van het beenderstelsel, de rhinopharyngitis mutilans, de aandoening aan de voetzolen en ook het epidemiologische karakter maken het niet aannemelijk deze ziekte als syphilis te beschouwen.

Ook in het door GREWEL aangehaalde lied worden verschijnselen genoemd, die ons sterk doen denken aan framboesia temeer daar het gedicht werd ten tijde, dat de epidemie nog in alle heftigheid heerste en de grootste belangstelling had van artsen en kroniekschrijvers. De zweren over het gehele lichaam, de hevige gewrichtspijnen en de aandoening in de mond roepen, vooral voor degenen die in de tropen geweest zijn, het beeld van het secundaire stadium van framboesia tropica in herinnering. Het is natuurlijk mogelijk, dat de stomatitis tengevolge van een kwikkuur is ontstaan. Dit zou trouwens voor mijn

1) W. F. R. ESSED, *Over den oorsprong der syphilis*. Een kritisch-historisch-epidemiologische studie, tevens ontwerp eener nieuwe theorie. 1933.

mening een argument temeer zijn, daar de toepassing van de kwik-salivatiekuur op de grote pokken uit die tijd afkomstig is.

Het is mij niet bekend of er meer liederen aan deze ziekte zijn gewijd, maar wel zagen vele dichtwerken het licht, waarvan één van de bekendste is: *Syphilis sive Morbus Gallicus* van de Italiaanse dichter-arts GIROLAMO FRACASTORO 1) (1483—1553) te Verona. Dit gedicht verhaalt de geschiedenis van een opstandige herdersknaap SYPHILUS genaamd, die door de toornende Zonnegod gestraft werd met de vreselijke ziekte.

Het voornaamste is echter, dat in het lied „A cent diables la vérolle” geen „phantasieziekte” of lues bezongen wordt, maar de omstreeks die tijd epidemisch heersende framboesia tropica.

Amsterdam, 30 Augustus 1949

W. C. A. H. ESSED, *med. cand.*

A CENT DIABLES LA VEROLLE

Collega GREWEL, die de tekst van dit oude Franse chanson citeert, verkeert in onzekerheid, hoe hij verschillende termen, die er in voorkomen (la verolle, le vaisseau) moet vertalen. Mijns inziens wordt echter elke twijfel in deze opgeheven, wanneer men dit — door kanunnik HEURTEUR te Tours in het midden der 16e eeuw op muziek gezette — lied legt naast het berucht-beroemde boek (*Le moyen de parvenir*) dat in dezelfde tijd en in dezelfde plaats geschreven of samengesteld werd door een andere — of was het wellicht dezelfde? — kanunnik, die schuil gaat onder de namen FRANÇOIS BÉROALDE, BÉROALDE DE VERVILLE of kortweg VERVILLE. In dit boek toch, dat — in oude spelling geschreven — ook in zijn onderwerpen en verhaaltrant doet denken aan RABELAIS en H. DE BALZAC, wordt meermalen over „la verolle” gesproken, en dan steeds in de zin van „la grosse vairolle” (van Lat. varius = gevlekt), d.i. syphilis. Reeds in het 1e hoofdstuk, op de 1e bladzijde, leest men van: „guerres, maux, verolles et telles petites mignardises”. Terwijl in hoofdstuk XCI sprake is van THIERRI DE HERY, de beroemde heelmeester, die, in het gevolg van FRANS I, in Italië deze Venusziekte bestudeerde en daarbij het nut der kwikbehandeling roemde (1552).

Wat nu het woord „vaisseau” uit de 2de en de laatste versregel betreft, dat moet hier zeker niet als schip of vaartuig worden opgevat, doch in de oorspronkelijke zin van vat (Lat. vascellum, vasculum, verkleinwoord van vas, vasis of vasum, vasi; waaruit ook het Fr. vaisselle = aardewerk). Overdrachtelijk wordt bij CICERO (*Tusc.* I, 22) het menselijk lichaam als vat aangeduid (Corpus quasi vas est), terwijl bij PETRONIUS (57) een zeker iemand voor „vasus fictilis” (= aarden pot) wordt uitgemaakt. Bij deze laatste schrijver vinden wij ook „vasculum” (= vaatje) in de betekenis van mentula of penis. (Vgl. vas deferens, vasectomie, waar het receptaculum seminis als vat wordt betiteld. Trouwens, schrijft niet apostel PAULUS aan de Thessalonicenzen, dat zij „hun vat in heiligheid moeten bezitten” (Lat. vas suum possidere in sanctificatione. Gr.: τὸ ἐαυτοῦ σκεῦος κτῆσθαι ἐν ἁγιασμῷ).

En dat het woord „vaisseau”, waarom het hier gaat, staat voor „vulva, vagina, cunnus” of iets dergelijks, blijkt ook al weer uit het aangehaalde boek, waar de auteur op dikwijls zeer bloemrijke wijze de gewaagde woorden en begrippen heeft omschreven, die aldus worden gecamoufleerd en verborgen in „une enveloppe nécessaire à la saveur parfaite de tous ces livres de haute graisse”. Herhaaldelijk wordt daar „vaisseau, vaisselle” aangetroffen, waar op andere plaatsen hetzelfde omschreven wordt met „le pauvre petit centre des délices, le trou de service, le petiot de delectation, l'intersection du corps, l'outil à faire la belle joye, le pertuys, là où il y a tousjours du feu, e tutti quanti. Ten

1) GIROLAMO FRACASTORO, *Syphilis sive Morbus Gallicus* (vóór 1521). Duitse vertaling van HEINRICH OPPENHEIMER, Berlijn 1902.